

Honoré de Balzac **UMETNOST PLAČEVANJA DOLGOV IN ZADOVOLJEVANJA UPNIKOV, NE DA BI ZAPRAVILI EN SU**

AFORIZMI

Aksiomi in nove misli, ki jih moramo dodobra ponotranjiti, preden se lotimo različnih teorij, o katerih uči moj stric.

I.

Več kot dolgujemo, več posojil imamo; manj kot imamo upnikov, manj imamo virov.

II.

Tisti, ki ne daje posojil, mora neizogibno v stečaj, kajti več posojil kot dajemo, več zaračunavamo, več kot zaračunavamo, več poslov opravimo, več poslov kot opravimo, več denarja zaslužimo.

III.

Če se zadolžujemo pri ljudeh, ki nimajo dovolj, samo povečujemo nered, povzročamo vedno več nesreč. Če pa dolgujemo ljudem, ki imajo preveč, pa samo izravnavamo bedo in si prizadevamo za ponovno vzpostavitev družbenega ravnotežja.

IV.

Tisti, ki se drži načel, mora odplačati dolgove, ki jih ima, bodisi na tak ali oni način, se pravi, z denarjem ali brez.

V.

Kadar v svoj bran navajate tehtne razloge in se jih dosledno držite, vam bo zagotovo tudi slabo vzgojen upnik, celo neusmiljen, v skladu s predpisi izročil pobotnico o znesku, ki ste ga zmožni odplačati, četudi bo na vaše razloge odgovarjal samo z neumnostmi.

VI.

Tudi z najboljšim možnim državnim upravljanjem se narod, naj bo še tako veličasten, naj bo še tako enoten, vedno deli na dve nasprotujoči si *skupini*.

Ti sta:

1. skupina: posamezniki, ki *oškodujejo*. Ti so najmočnejši.

2. skupina: posamezniki, ki so *oškodovani*. Ti so najštevilnejši.

Bralcu prepuščam izbiro, da se pridruži tisti, ki mu je ljubša. Za nevtralno ali mešano skupino (kot v politiki) se ne more odločiti, ker v našem pomenu besede ne more obstajati.

VII.

Prebivalstvo nekega cesarstva ali kraljestva je v enaki meri sestavljeno le iz dveh razredov: razreda *proizvajalcev* in razreda *potrošnikov*.

Proizvajalci niso drugega kot *upniki*, *potrošniki* so *dolžniki*.

Toda če ne bi bilo *potrošnikov*, bi bili *proizvajalci* nepotrebni. Se pravi, so *potrošniki* tisti, ki držijo *proizvajalce* pri življenju. Iz tega sledi, da mora biti *proizvajalec* (*upnik*) hvaležen *potrošniku* (*dolžniku*), da mu ne plačuje, kar mu je dolžan, kajti če mu slednji ne bi ničesar dolgoval, bi prvi umrl od lakote.

VIII.

Ker je blišč države vselej sorazmeren s količino dolgov (poglejte Anglijo), ki jih imajo posamezniki, kaj lahko iz tega sklepate (po analogiji)?

IX.

Če *lastnina* res obstaja zaradi *lastnika*, ima kdor koli, ki pride na svet, pravico do kakršne koli *lastnine*.

X.

Očitno je, da svet sestavljajo zgolj ljudje, ki imajo preveč, in ljudje, ki nimajo dovolj; sami poskusite ponovno vzpostaviti ravnotežje tam, kjer vas to zadeva.

XI.

Bolje je enkrat dolgovati 100.000 frankov eni in isti osebi kot 1.000 frankov tisoč osebam hkrati.

XII.

Število posameznikov, ki so v škripcih, ker imajo preveč denarja, s katerim ne vejo, kaj početi, je enako številu posameznikov, ki so v škripcih, ker ne vejo, kaj naj naredijo, da bi imeli vsaj malo denarja.

XIII.

Med dolžniki so vrgli v ječo Sainte-Pélagie samo tiste, ki so že začeli odplačevati; tja pa nikakor ne bi vrgli tistih, ki še niso ničesar plačali, čeprav dolgujejo že veliko časa.

XIV.

Tisti, ki je *pri močeh*, ne more ostati brez svobode, razen če si tako želi.

XV.

Na svetu obstajata smo dve nadlogi, pred katerimi vas ne more obvarovati nobena sila sveta, to sta kuga in rubežniki.

XVI.

Če si vzamemo življenje, ker ne moremo odplačati dolgov, čeprav to nameravamo storiti, smo od vseh razpoložljivih možnosti izbrali najbolj trapasto. Čeprav upnikom dolgujemo, moramo zanje živeti, ne pa umreti.

XVII.

Kar je v žepih drugih, bi moralo biti v mojem! Spravi se stran, tukaj ni prostora zate! ... Takšna je, v nekaj besedah, osnova vsesplošne morale.

Prva lekcija

DOLGOVI

Kateri srečnež stoletje (je običajno govoril moj stric) je v zadnjih tridesetih letih ob in po asignatih, nakaznicah, političnem zlomu in bankrotu (katerega prvi primer je bila država), izseljevanju, zaplembah, rekvizicijah, aretacijah, čistkah in invazijah, ki so uničili vsakršno premoženje, lahko vsak trenutek rekel *Ničesar ne dolgujem*? Kateri narod, ki danes sedi na kupih zlata, lahko reče *Nikoli ne bomo dolžniki*? Rekel sem in pogosto bom imel priložnost to ponoviti, da je tudi Francija, naj bo še tako bogata, sestavljena zgolj iz dveh razredov: razreda *dolžnikov* in razreda

upnikov, drugače rečeno, iz *proizvajalcev* in *potrošnikov*. Toda vrnimo se h glavnemu predmetu, s katerim se moram ukvarjati, in na jasen in natančen način podajmo razlago tega, kar razumemo z besedo *dolgovi*, tako, da bomo preučili to besedo v vseh njenih pomenih.

Ta izraz v svojem pravem pomenu označuje tisto, kar nekomu dolgujemo. Vseeno pa včasih razumemo z *dolgovi* tisto, kar nam je dolgovano, takrat gre za *terjatev*. Da bi se izognili tej zmešnjavi, razločujemo neskončno število vrst dolgov; v nadaljevanju bom razložil izraze zanje.

Vsi tisti, ki lahko vstopijo v obligacijsko razmerje, se lahko zadolžijo; iz česar sledi, po argumentu z nasprotnim pomenom, da se tisti, ki ne morejo vstopiti v veljavno obligacijsko razmerje, ne morejo zadolžiti. Tako se neosamosvojeni mladoletniki, sinovi, ki niso dosegli polnoletnosti, ženske, odvisne od mož, v nobenem primeru ne morejo zadolžiti brez odobritve tistih, od katerih so odvisni, se pravi skrbnikov in varuhov, očetov ali mož.

Dolgove si lahko nakopljemo ustno ali z vsemi mogočimi akti, kot so zadolžnice, obveznice, kazni ali rzsodbe.

Razlogi, zaradi katerih se zadolžimo, so vsi predmeti, na podlagi katerih lahko vstopimo v obligacijsko razmerje, kot so nastanitev, hrana, obleka, najemnina, posojilo, predujem itd. itd.

Naša zakonodaja pripoznava šestindvajset vrst dolgov, ki jih razvršča, kot kaže nadaljnje besedilo, in ki jih moj stric interpretira in razlaga takole.

1. *Aktivni dolg*. Tega obravnavamo z vidika upnika, oziroma bolj rečeno, gre za terjatev samo. Tako moramo terjatev gostilničarja, pri katerem že *veliko časa* jemo in ki mu dolgujemo za *isto obdobje*, obravnavati kot aktivni dolg. Izraz *aktivni dolg* moramo primerjati z izrazom *pasivni dolg*, ki je bolj ali manj ista stvar, vendar s to razliko, da moramo z *aktivnim dolgom* razumeti vsoto, ki smo jo dolžni, ker smo jedli pri njem do današnjega dne, ne da bi plačali, s *pasivnim dolgom* pa denar, ki mu ga bomo dolžni v prihodnje, ker bomo kot nekoč pri njem najraje še naprej jedli in ne plačali.
2. *Stari dolg* je pri hipotekah tisti, ki pride pred drugimi. Med vsemi vrstami dolgov si je tega najtežje nakopati, ker je prvi, a je tudi tisti, ki ga je najlažje odplačati.
3. *Letni dolg* je tisti, ki ga obnovimo vsako leto, kakor rento, penzijo, volilo vsako leto izplačljive vsote, in ki ga ob pričetku novega leta ali koncu prejšnjega ne plačamo z obljubo, da bomo naslednje leto plačali dvojno in vedno na isti način progresivno; v pravu temu rečemo *debitum quot annis*.
4. *Zapadli dolg* je tisti, ki za upnika nima nikakršne vrednosti in na katerega nikakor več ne upa: prizadevati si moramo, da jih imamo samo te vrste in prej kot druge.
5. *Jasni dolg* je tisti, katerega predmet je nedvomen in ki pomeni, da je znesek terjatve nespremenljiv, poznan in nepreklicen.

Na primer, ko dolgujemo tri obroke lastniku, pomeni, da imamo do njega *jasni dolg*. Če se vam zgodi, da ste mu dolžni četrtega, je lastnik po črki zakona že *jasno* poplačan.

6. *Pogojni dolg*. To je tisti, ki ga dolgujemo pod pogojem. Na primer: *Plačal vam bom, če dobim denar*; ničesar ne zaslužimo, se pravi, ničesar ne plačamo. V pravnem izrazoslovju: *Si navis ex Asia venerit*. Kar pomeni *bo, ko bo, če bo*.
7. *Nejasni dolg* je tisti, do katerega ima pravico nekdo, ki je hkrati upnik in dolžnik v zvezi z isto zadevo in posledično dolžnik in upnik istemu posamezniku na način, da ne prvi ne drugi ne vesta ničesar o vrsti tega dolga. Če eden o njiju malo *pomeša* upravičenost ali celo razloge, na katerih ta dolg sloni, ga amortizira.
8. *Dvomljivi dolg* je tisti, ki ni nujno *zapadel*, toda katerega poplačilo ni nič kaj bolj gotovo. Gre za nekakšno dolžnikovo *občasno mešano* obljubo.
9. *Odpisani dolg* je tisti, ki ga ne moremo več zahtevati, ker je bil poplačan ali ker ga ne moremo več iztožiti. V pravnem izrazoslovju mu pravimo *zastaranje*.
10. *Izterljivi dolg* je tisti, katerega izplačilo lahko zahtevamo na pristojnih sodiščih, ne da bi čakali na kakršen koli rok izplačila ali dogodek kakršne koli narave. Menice, pooblastila in vse vrste pisno izdanih zadolžnic lahko umestimo v kategorijo *izterljivih dolgov*. Tisti, ki si nakopje dolg, imenovan *izterljivi*, postavi na glavo ogrodje, na katerem je osnovano njegovo posojilo.
11. *Legalni dolg* je tisti, katerega poplačilo zahteva, nato izsili zakon.
12. *Legitimni dolg* pomeni dolg, ki ima pravičen razlog in ni oderuški. Na primer, izposodim si bankovec za 1.000 frankov od bližnjega prijatelja, ki ga poznam šele od sinoči, z obljubo, da mu ga bom vrnil naslednji dan; posodi mi ga brez *obresti* z njegove strani in brez pobotnice na moji; ne vrnem mu ga, četudi me je prosil večkrat, četudi je moj dolg pri njem pripoznan. Poplačam ga s hvaležnostjo, čeravno to ni veljavna valuta: s tem se pač moramo zadovoljiti.
13. *Nelegitimni dolg*. Ne prepoznam pravega.
14. *Likvidni dolg* je tisti, katerega cena zadevnega predmeta je določena vnaprej. Na primer, vsi dolgovi za kavo so *likvidni dolgovi*.
15. *Nelikvidni* oziroma *solidni dolg* je tisti, katerega zadeva ni nepreklicno določena; na primer, imate namen razdeliti znesek 3.000 frankov med tri upnike, vendar ne veste, do kakšne vsote natančno sega obračun za vsakega od njih. Da bi bila ta razdelitev sorazmerna, morate počakati, da vam izročijo svoje fakture. Torej je ta dolg *nelikvidni*. Dolgovi, ki jih naredite pri krojaču, morajo biti vedno umeščeni v to kategorijo, saj šele dolgo zatem, ko vam je blago dostavil, zares izveste, koliko mu dolgujete. Takšen dolg je *nelikvidni* oziroma strogo rečeno *solidni*.
16. *Sporni dolg* je tisti, ki je podvržen izpodbijanju: trgovec z blagom vam proda eno znamko sukna pod imenom druge, in čeprav enega ne plačate nič draže kot drugega, gre vseeno za *sporni dolg*.

17. *Osebni dolg*. To so vsi dolgovi, dokler jih lahko plačamo z *denarjem*. Sicer ne obstaja niti eden.
18. *Privilegirani dolgovi* so tisti, ki jih moramo najhitreje plačati, kadar smo v to skrajnost prisiljeni.
19. *Pravi dolg* je poseben dolg od najmanj 100.000 do največ 2.000.000 frankov. Nad to kvoto ta dolg vstopi v področje *državnih dolgov*. *Pravi* tako kot *državni dolg* dolžnika v ničemer ne zavezujeta.
20. *Čisti in preprosti dolg* pomeni preprosto, da kupujemo, jemljemo, najemamo, si izposojamo ali trošimo brez plačila. Ta vrsta dolga je čista osnovna matematika.
21. *Resnični dolg* je tisti, pri katerem ni nič simuliranega, menica, na primer.
22. *Umazani dolgovi* so dolgovi pri čevljarju. Ta dolg, da ohrani svojo opredelitev, ne sme nikdar preseči dveh frankov in 25 centimov za par šolnov.
23. *Simulirani dolg* je tisti, ki si ga nakopljemo *na videz*, a ki nazadnje vseeno skoraj vedno postane *resničnost*, kakor na primer, kadar prijatelju dovolimo, da si izposodi na vaše ime z njegovo obljubo, da bo napravil sklad za poplačilo v roku.
24. *Družbeni dolg* nastane, kadar si izposodite 10, 15, 20 ali 25 napoleonov od soseda, potem ko ste izgubili pri kartah, da nadaljujete igro proti njemu.
25. *Zastarani dolg*. To je dolg, ki smo ga naredili pred polnoletnostjo. Lahko ga odplačamo šele po smrti, če tako bolje ustreza.
26. *Oderuški dolg* je tisti, pri katerem je upnik posodil denar z 48-odstotno ali katero koli drugo obrestno mero, ki je višja od tiste, predpisane z zakonom.

Mož načel ne more dostojno sprejeti denarja, ki mu ga na njegov podpis posodijo z več kot 48-odstotno obrestno mero na leto, z razlogom, ker se povsem človekoljubna administracija zastavljalnice Mont-de-Piété, ki posoja samo na poroštvo, vredno vsaj petkrat toliko od vrednosti, ki vam jo posodi, zadovolji že s polovico, se pravi s 24 odstotki na leto; in še upoštevajoč vse dejanske stroške, brez strahu pred aretacijo, kar ni majhna stvar.

Odlomek iz knjige Honoréja de Balzaca *Umetnost plačevanja dolgov in zadovoljevanja upnikov, ne da bi zapravili en su* je iz francoščine prevedel **Iztok Ilc**.

Tanja Ribič